

**ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ І МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ
(ДНДІМЕ)**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Вченою радою ДНДІМЕ
Протокол № 3 від 19 квітня 2024 р
Голова Вченої ради

Петро НЕБОТОВ

ПРОГРАМА

вступного іспиту до аспірантури

зі спеціальності 072 – **Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок**

Київ – 2024

ПЕРЕДМОВА

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

досліджує управління публічними і місцевими фінансами, функціонування фінансових ринків та ринків фінансових послуг, діяльність інститутів банківської системи та небанківських фінансових установ, фінансового посередництва на ринках грошей і ринках капіталів, страхуванні, що дають можливість пояснити процеси у сфері фінансів у взаємозв'язку з соціально-економічними суспільства в цілому.

Вступник до аспірантури Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки повинен мати фундаментальні знання у сфері теоретичних та прикладних економічних дисциплін, систем управління економікою, макроекономічного прогнозування і планування розвитку, державного та бюджетно-фінансового регулювання економіки, мати здібності до науково-дослідної роботи, володіти сучасними методами наукових досліджень.

На вступному екзамені зі спеціальності – 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» вступник повинен продемонструвати володіння категорійно-понятійним апаратом фінансової науки, глибокі знання основних теорій і концепцій, у тому числі в історико-методологічному аспекті; об'єктивних закономірностей формування системи грошово-кредитних відносин; уміння використовувати і методи аналізу сучасних соціально-економічних проблем. Зокрема вступник має бути обізнаний щодо проблем державних і корпоративних фінансів, взаємозв'язків і взаємозалежності, що виникають в процесі функціонування і взаємодії різних ланок фінансової системи фінансових потоків і кругообігу капіталу; структурних елементів грошово-кредитної системи; руху грошових потоків в економіці.

Програма вступного іспиту відображає обсяг кваліфікаційних вимог до теоретичних знань претендентів для вступу до аспірантури. На основі цієї програми складається перелік питань вступного іспиту і формуються екзаменаційні білети.

Вступний іспит зі спеціальності до аспірантури Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки проводиться в усній формі.

Рівень знань вступників до аспірантури оцінюється на “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”.

Критерії оцінки знань:

“відмінно” – вступник дає ґрунтовні, глибокі та теоретично правильні відповіді на поставлені питання, демонструє знання законів України, постанов Кабінету Міністрів, інструкцій, підручників, посібників, наводить узагальнення і висновки;

“добре” – вступник володіє знанням на рівні попереднього пункту, але ним допущені незначні помилки у формулюванні термінів і категорій, проте з допомогою екзаменаторів він швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді;

“задовільно” - вступник неправильно відповідає на одне з питань або дає на всі питання малообґрунтовані неповні відповіді та тільки за допомогою екзаменаторів може виправити допущені помилки;

“незадовільно” – вступник дає неправильну відповідь на два-три запитання, допускається грубих помилок і не може їх виправити.

Розділ 1. Загальноекономічні питання

1. Кругообіг капіталу, його форми та його вплив на економічне відтворення.
2. Диверсифікація фінансових активів в економіці, її форми, види, переваги і ризики.
3. Розвиток підприємництва у фінансовій сфері та зміни організаційних структур управління: структури матричного, проектного типу, мережеві, дорадчі, цільові.
4. Загальне середовище функціонування фінансових установ та його чинники (регуляторні, природні, демографічні, політичні, науково-технічні, економічні, міжнародні).
5. Операційне середовище функціонування підприємства (постачальники ресурсів, споживачі продукції, посередники, конкуренти).
6. Ринкова ціна і фактори її формування на макро- і мікрорівнях.
7. Види ринкових цін та прояв їх стимулюючої, синхронізуючої сигнальної функції.
8. Цінова конкуренція і цінова конкурентоспроможність.
9. Поняття мінімальної ціни і фактори підвищення цінової конкурентоспроможності.
10. Особливості конкурентної поведінки в структурах досконалої та недосконалої конкуренції.
11. Конкуренція та конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому ринку, необхідність розроблення стратегій конкуренції.
12. Сутність фінансових ресурсів і особливості ресурсозабезпечення підприємства.
13. Характеристика матеріальних і фінансових активів підприємства.
14. Управління активами та особливості збереження їх вартості. Капіталізація активів і ринків.
15. Оборотні та необоротні активи в системі функціонування підприємства.
16. Узагальнення активів і капіталу в балансі підприємства.
17. Гудвіл та особливості використання інтелектуальних ресурсів підприємства.
18. Основний та фінансовий капітал. Сутність капіталотворення.
19. Класифікація та оцінка основного капіталу.
20. Методи амортизації основного капіталу та їх обґрунтування.

21. Роль амортизаційної політики в інвестиційній активності підприємства.
22. Проблеми оновлення і підвищення технічного рівня основних засобів виробничого призначення.
23. Оборотний капітал.
24. Стадії обігу та склад оборотних засобів.
25. Визначення обсягу оборотних засобів і оптимізація їх структури.
26. Персонал як важливий ресурс підприємства та об'єкт партнерських відносин.
27. Форми участі персоналу в капіталі та прибутку підприємства.
28. Продуктивність праці та методичні підходи до її визначення.
29. Прогнозування (планування) рівня продуктивності персоналу на підприємстві.
30. Форми і системи оплати праці робітників та партнерів.
31. Права засновників фірми щодо вибору форми і системи оплати праці.
32. Сучасні тенденції у застосуванні форм заробітної плати.
33. Зарубіжний і вітчизняний досвід участі працівників у прибутках (доходах) і власності приватизованих підприємств. Акціонування та його роль.
34. Вимоги до організації робочого місця в режимах офф-лайн та он-лайн.
35. Виробничий процес як основний вид операційної діяльності, його складові та принципи раціональної організації.
36. Типи виробництва (одиничне, серійне, масове) та їх техніко-економічне обґрунтування.
37. Методи організації виробничих процесів.
38. Переваги і вади потокового виробництва.
39. Організаційно-економічні умови застосування і економічна оцінка непотокового виробництва.
40. Тенденції розвитку потокових і непотокових методів організації виробничих процесів.
41. Інтенсивність виробництва та її вплив на ефективність.
42. Загальна характеристика продукції (послуг) та її класифікаційні ознаки (призначення, фізичні властивості, складність тощо).
43. Вимірники і показники обсягу продукції, сфера їх застосування.
44. Життєвий цикл продукції, процес її створення та освоєння.
45. Ресурсне обґрунтування виробничої програми підприємства.
46. Матеріально-технічне забезпечення підприємства, його форми.
47. Методи формування і калькулювання витрат на виробництво продукції.
48. Проблеми розподілу непрямих витрат при калькулюванні.
49. Організаційно-управлінські засоби мінімізації операційних витрат і зниження собівартості продукції.
50. Функціонально-вартісний аналіз як метод раціоналізації організаційних і технічних систем та зниження витрат.
51. Поняття і процес комунікації.
52. Модель процесу комунікації.

53. Зміст основних етапів процесу комунікації.
54. Міжособові та організаційні комунікації.
55. Мотивація як фактор забезпечення успіху діяльності організації.
56. Маркетингова діяльність підприємства як сфера організації зовнішніх комунікацій.
57. Поняття реклами, її роль у вирішенні проблем стимулювання збуту, критерії вибору рекламних заходів.
58. Комунікації з покупцями та споживачами. Стратегії B2B та B2C.
59. Основні підходи до подолання кризових явищ на підприємстві.
60. Типи антикризової реакції та антикризового управління (реактивне, активне, планове).
61. Процес санації (фінансового оздоровлення) потенційно конкурентоспроможних підприємств (організацій).
62. Особливості розроблення фінансової стратегії підприємства для діючого та новоствореного підприємства.
63. Аналіз зовнішнього середовища (PEST-аналіз).
64. Узагальнення результатів стратегічного аналізу (SWOT-аналіз).
65. Управління змінами і формування стратегічної поведінки.

Розділ 2. Питання дисциплін фахового спрямування

66. Гроші як еквівалент активів та основа ринкових економічних відносин.
67. Вплив зміни кількості грошей на макро- і мікроекономічні процеси.
68. Попит на гроші та його вплив на їх сталість.
69. Грошовий оборот, його структурні складові та проблеми монетизації економіки.
70. Інфляція: сутність, закономірність розвитку та особливості прояву в економіці України.
71. Валютна політика, валютне регулювання та контроль.
72. Платіжний баланс, його роль у формуванні валютного курсу.
73. Кредит як вартісна категорія ринкової економіки.
74. Банківський кредит та його економічні межі.
75. Роль банківського кредиту в розвитку економіки.
76. Процент, його економічна природа та вплив на розвиток кредитних відносин.
77. Кредитний ризик, способи мінімізації і процес управління.
78. Кредитна політика банків та її вплив на соціально-економічний розвиток.
79. Проблеми розвитку споживчого та іпотечного кредитування в Україні.
80. Кредитні відносини у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.
81. Проблеми, тенденції і перспективи розвитку банківської системи України.
82. Національний банк України як центральний банк держави: його роль у реалізації грошово-кредитної політики.
83. Необхідність і способи реструктуризації банківської системи України.

84. Ринок банківських послуг в Україні, його оцінка та перспективи розвитку.
85. Централізовані та децентралізовані грошові фонди, їх обмеженість в часі та просторі.
86. Державні (публічні) фінанси як одержавлена частина національного продукту – історично перша сфера фінансової системи.
87. Зв'язок державних фінансів з фінансовими сферами мікроекономічного рівня: страхуванням, корпоративними фінансами, фінансами домогосподарств.
88. Податки – фінансова база держави.
89. Вплив податків на процес відтворення.
90. Податкова політика держави: особливості та зміни адміністрування податків.
91. Політика прискореної амортизації як інструмент прискорення оборотності основного капіталу.
92. Бюджетний дефіцит, причини його виникнення і макроекономічні наслідки.
93. Управління бюджетним дефіцитом та способи його фінансування.
94. Сутність державного кредиту як економічної категорії.
95. Державний борг, його зміст і причини виникнення.
96. Фінансовий ринок як специфічна сфера формування і руху фінансового капіталу. Взаємозв'язок фінансового ринку і ринку фінансових послуг.
97. Цінні папери як інструменти фінансового ринку.
98. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств.
99. Сутність страхового захисту та його місце в ринковій економіці.
100. Міжнародні фінанси, їх сутність, функції, значення і роль в економічному розвитку.
101. Цифровізація фінансового сектора: можливості та ризики розширення фінансових послуг та інструментів. Децентралізовані фінанси (DeFi). Цифрові валюти центробанків.
102. Сутність, функції та значення ринку цінних паперів.
103. Класифікація ринків цінних паперів.
104. Учасники ринку цінних паперів.
105. Професійна діяльність на ринку цінних паперів та її види.
106. Регулювання ринку цінних паперів.
107. Сутність та види цінних паперів.
108. Поняття операцій з цінними паперами.
109. Основні характеристики цінних паперів.
110. Суть, завдання та функції інвестиційного менеджменту
111. Економічна сутність інвестицій.
112. Суть та завдання інвестиційного менеджменту.
113. Сутність фінансового ринку та його роль в економіці.
114. Функції фінансового ринку.
115. Суб'єкти фінансовому ринку та їх класифікація.

116. Структуризація та сегментація фінансового ринку за основними ознаками.

117. Поняття фінансових активів їх властивості та класифікація.

118. Поняття та класифікація фінансових інструментів.

119. Банківська діяльність у сфері надання фінансових послуг.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев І.В., Мороз А.С., Романів Є.М., Хома І.Б. Фінансовий аналіз: техніка розрахунків та моделювання економічних ситуацій. Львів: Видавництво “Бескид Біт”, 2003. 152 с. (ISBN 966-96071-7-5).

2. Алексеев І.В., Ярошевич Н.Б., Чушак-Голобородько А.М. Бюджетна система: Навч. посібник. К.: «Хай-Тек Прес», 2007. 376 с.

3. Алексеев І.В., Колісник М.К. Гроші та кредит: Навчальний посібник. – К.: Знання, 2009. 253 с. (ISBN 978-966-346-595-1).

4. Бухгалтерський облік. Основи теорії та практики: підручник 3-тє вид., доопрац. і доп. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 340 с.

5. Бюджетний менеджмент: навч.-метод. посіб. /Н. Б. Ярошевич, Н.О. Шпак, В. Є. Матвіїшин. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2012. 224с.

6. Богріновцева Л. М., Вергелюк Ю. Ю., Коваленко Ю. М. Державні облигації як інвестиційний інструмент в періоди фінансової нестабільності. *Інфраструктура ринку*. 2023. №73. С. 157-162. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastruct73-27>.

7. Ваніна Н., Грищенко О. Ринок цінних паперів. Практикум. К: Центр навчальної літератури. 2019.176с.

8. Власенко Т. А. Управління державним боргом: сутність поняття та обґрунтування методів реструктуризації. *Бізнесінформ*. 2015. № 10. С. 310-317.

9. Вівчар О.Й., Курило О.Б., Кащишин В.М. Місцеві фінанси Навчальний посібник. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2014р. – 258 с.

10. Вергелюк Ю. Ю. Використання ринкових джерел фінансування дефіциту державного бюджету в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2022. № 24(52). С. 84–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2022_24_14.

11. Гудзь О. Є. Фінансова політика підприємства: Навч. посіб. / О.Є. Гудзь, П. А. Стецюк. Київ-Львів: Ліга-Прес, 2017. – 120 с.

12. Ганцяк М. О. Сучасний стан залучення фінансування бюджетного дефіциту на ринку державних боргових цінних паперів України.

Економіка та суспільство. 2022. № 44. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1797/1732>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-17>. (0,5 друк. арк.).

13. Ганцяк Михайло. Дефолт та реструктуризація як можливі сценарії врегулювання боргових проблем. *Modeling the development of the economic systems.* 2023. № 1. С. 20–27. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/133>.

14. Енциклопедія для банкіра: у 2 т. – Т. 2 (практична термінологія) / ред. кол.; за заг. ред. д-ра екон. наук проф. Т.С. Смовженко, д-ра екон. наук, проф. Славюка Р. А. К.: УБС НБУ, 2013. 547 с.

15. Закон України “Про наукову і науково-технічну експертизу” від 10.02.1995 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1995. № 9. С. 56.

16. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. *Відомості Верховної Ради України.* Від 08.09.2011 № 3715-VI зі змінами та доповненнями.

17. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

18. Про депозитарну систему України: Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI (зі змінами та доповненнями) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.

19. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України: від 23.02.06 р. № 3480-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3480-15>.

20. Про банки і банківську діяльність: Закон України: від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: http://www.bank.gov.ua/B_zakon/law_BBD.pdf.

21. Про страхування: Закон України: від 07.03.96 р. № 85/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=85%2F96-%E2%F0>.

22. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України: від 12.07.01 р. № 2664. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2664-14>.

23. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>.

24. Рекуненко І., Чухно С. Особливості діяльності держави на валютному ринку України. *Світ фінансів.* 2021. № 2. С. 23-34.

25. Рудевська В. І., Слуцький Б. О. Банківське кредитування реального сектору економіки як альтернатива інвестуванню в державні цінні папери в умовах невизначеності. *Інфраструктура ринку.* 2022. № 65. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/65_2022/30.pdf.

26. Слав'юк Н. Р. Зовнішні державні запозичення та економічний розвиток країни. Київ : НаУКМА, 2019. 172 с.

27. Сміт А. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй. Київ : Наш формат, 2018. 735 с.

28. Теорія фінансів: підручник / за ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. Київ : ЦУЛ, 2010. 576 с.
29. Тернер Е. Між боргом і дияволом: гроші, кредит і реформування глобальних фінансів. Львів : Апріорі, 2020. 416 с.
30. Тимошенко О.В. Європейські критерії оцінювання боргової безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 366-376.
31. Стеценко Б. С., Буряченко А. Є., Захожай К. В., Прісняк С. О. Боргова безпека України: ключові імперативи воєнного стану. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія: «Економічні науки». 2023. № 1. URL: <https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/173>.
32. Стратегія розвитку фінансового сектора України на період до 2025 року (проект). URL: <https://bank.gov.ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku>.
33. Фінансовий ринок: підручник: у 2-х т. / Коваленко Ю. М., Ковернінська Ю. В., Онишко С. В., Кужелев М. О. та ін.; кер. авт. кол. і наук. ред. Ю. М. Коваленко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2018.
34. Федоров В. А. Роль боргових зобов'язань у формуванні ефективної державної політики: зарубіжний досвід та рекомендації для України. *Ідея і дія : погляд Ф./П./П./С./ : колективна монографія / за заг. ред. О. А. Івакіна, Д. В. Яковлева*. Херсон : Видавничий дім "Гельветика", 2017. С. 153-167.
35. Федосов В. М. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монографія / за наук. ред. В. Федосова. Київ : КНЕУ, 2002. 432 с.
36. Філончук Л. Я. Методи коригування боргової політики держави як запорука економічного зростання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/13-2015/18.pdf>.
37. Фоміних М. В., Парфенюк А. С. Оцінка рівня боргової безпеки України та напрями її зміцнення. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Економіка» : науковий журнал. 2021. № 21(49). С. 109–113.
38. Фондовий ринок / за ред. В. Базилевича. Київ : Знання, 2015. 621 с.
39. Чеберяко О. Сутність і класифікація міжнародних облігацій. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2011. № 127. С. 25-31.
40. Чечель О. Державні запозичення як важливий механізм формування економічної політики держави. *Ефективність державного управління*. 2010. Вип. 23. С. 459-467.
41. Козак В., Москвін С., Посполітак В. Фінансові інструменти: операції з облігаціями: науково практичний посібник. К. : DESPRO, 2019. 132 с.

42. Шинкарук Л. В., Мостенська Т. Л., Мостенська Т. Г. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2017. 160 с.
43. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. 2017р: ЦНЛ, 488с.
44. Grassa, R. Corporate governance and credit rating in Islamic banks: Does Shariah. *Investment Management and Financial Innovations*, Volume 17, Issue 1, 2020. Doi: <https://doi.org/10.1007/s10997-015-9322-4>.
45. Wang, X., Manry, D., & Rosa, G. Ownership structure, economic fluctuation, and capital structure: Evidence from China. *International Journal of Finance and Economics*, 2019. 24(2), 841-854. Doi: <https://doi.org/10.1002/ijfe.1694>.
46. Richard, B. W., Holton, E. F., & Katsioloudes, V. The use of discrete computer simulation modeling to estimate return on leadership development investment *Leadership Quarterly*, 2014. 25(5), 1054-1068. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2014.03.002>.
47. Shcherbatykh, D., Shpileva, V., Riabokin, M., Zham, O., Zalizniuk, V. (2021). Impact of Digitalization On the Banking System Transformation. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 21_(12), December, 513-520. <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2021.21.12.71>.
48. Yu. Yu. Vergeluk, V. V. Korneev, A. A. Khodzhaian, Yu. V. Koverninska (2019), Monetary policy: regulatory news and change in the movement of financial flows. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 4(31). 375-384. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i31.190952>.
49. The impact of high and growing government debt on economic growth. *European Central Bank*. URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1237.pdf>.
50. Treasury Direct. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/t/treasurydirect.asp>.